

Gevolgen van de coronapandemie raken kwetsbare gebieden extra hard

De maatschappelijke impact van COVID-19 in de Leefbaarheid & Veiligheidsgebieden in 15 gemeenten

Concept 2021-05-27

Godfried Engbersen, Jan de Boom, Erik Snel en Paul van Wensveen

1. Inleiding en opzet

De ongelijke maatschappelijke impact van COVID-19 op kwetsbare groepen heeft geleid tot een hernieuwde aandacht voor gebiedsgerichte programma's. Op 16 juni 2020 boden de burgemeesters van vijftien Nederlandse steden aan het kabinet een manifest aan waarin zij extra aandacht vroegen voor de meest kwetsbare gebieden in hun gemeenten. In die gebieden zou de impact van de coronapandemie en de coronamaatregelen hardnekkige vraagstukken van armoede, economische onzekerheid, onderwijsachterstanden, gezondheidsverschillen en criminaliteit verscherpen. De burgemeesters schrijven: "Er wordt hier maatschappelijke schade aangericht die nog heel erg lang zal doorwerken. De tweedeling in onze gemeenschap en de kansongelijkheid nemen nog verder toe, de binding met de rest van de samenleving neemt nog meer af."¹

Bijna een jaar later herhalen de burgemeesters deze oproep, ondersteund door een groot aantal maatschappelijke organisaties.² Zij vragen om jaarlijks 400 miljoen euro voor 16 stedelijke vernieuwingsgebieden en jaarlijks 100 miljoen euro voor andere kwetsbare gebieden in het land. "Dit is nodig voor extra investeringen in het onderwijs, het versterken van de arbeidsmarktpositie van inwoners, de kwaliteit en verduurzaming van woningen." Blijven structurele investeringen uit dan ontstaat een "kloof" met rest van de samenleving die de sociale samenhang, leefbaarheid en veiligheid in deze gebieden onder druk zet.

Kort daarvoor is op 11 mei 2021 een vergelijkbare oproep gedaan door de VNG-commissie 'Sociale impact COVID-19' onder voorzitterschap van Paul Depla burgemeester van Breda.³ Daarin stelt de commissie dat in sommige wijken en buurten de impact van corona groter is dan in andere. Het zijn gebieden die zich al langer kenmerken door een cumulatie van complexe opgaven en achterstanden. De commissie ziet de sociale impact van de coronacrisis als een bevestiging om in kwetsbare wijken en regio's gebiedsgericht te werk te gaan. Daarbij zouden korte-termijnaanpakken moeten worden verbonden met lange-termijninvesteringen in woningmarkt, veiligheid, werkgelegenheid en ruimte, telkens vanuit het eigenaarschap van de inwoners. De commissie vraagt dit vanuit het Rijk te faciliteren met meerjarige investeringen gericht op gebiedsgerichte aanpakken, vergelijkbaar met het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid.

In dit paper verkennen wij of er een empirische basis is voor een gebiedsgerichte aanpak. Daarbij baseren we ons op eigen onderzoek naar de maatschappelijke impact van COVID-19. Daarbij maken wij gebruik van de resultaten van de vierde meting die in maart 2021 is gehouden.⁴ De dataverzameling daarvoor is gedaan door Kieskompas en heeft een respons opgeleverd van 24.227, waarvan 1.748 respondenten woonachtig zijn in kwetsbare gebieden. Alvorens onze methodische aanpak en resultaten nader toe te lichten staan we eerst kort stil bij de wisselende en terugkerende aandacht voor gebiedsgerichte programma's en bij de selectie van de kwetsbare wijken die in de analyse zijn betrokken.

¹ Zie: <https://www.g40stedennetwerk.nl/files/2020-06/Manifest-kwetsbare-gebieden.pdf>

Het manifest is ondertekend door de burgemeesters Femke Halsema (Amsterdam), Ahmed Marcouch (Arnhem), Paul Depla (Breda), Johan Remkes (Den Haag), John Jorritsma (Eindhoven), Koen Schuiling (Groningen), Emile Roemer (Heerlen), Sybrand van Haersma Buma (Leeuwarden), Ina Adema (Lelystad), Frans Backhuijs (Nieuwegein), Ahmed Aboutaleb (Rotterdam), Cor Lamers (Schiedam), Theo Weterings (Tilburg), Jan van Zanen (Utrecht) en Jan Hamming (Zaanstad).

² Zie: <https://www.ad.nl/binnenland/dicht-de-kloof~a560d9b1/>

³ Zie: <https://vng.nl/sites/default/files/2021-05/sociaal-sterker-de-crisis-uit.pdf>

⁴ Engbersen, G., Bochove, M. van, Boom, J. de, Etienne, T., Krouwel, A., Lindert, J. van, Rusinovic, K. Snel, E., Van Heck, L., Wensveen, P. van (2021) *De ongeduldige samenleving. De maatschappelijke impact van COVID-19 in Amsterdam, Den Haag, Rotterdam & Nederland*. Rotterdam: KWP Leefbare Wijken/EUR.

Golven van aandacht voor buurt en wijk

De Amerikaanse socioloog Pitrim Sorokin heeft ooit het begrip 'Columbus Complex' gemunt voor de terugkerende ontdekking van fenomenen die al lang bekend zijn, maar die soms weer als 'nieuw' worden gepresenteerd. Dat geldt bijvoorbeeld voor een sociaal probleem als armoede - heel vaak is de ontdekking van 'nieuwe' armoede afgekondigd - maar ook voor beleidsaanpakken. Een voorbeeld daarvan is landelijk 'gebiedsgericht beleid' voor het bestrijden van sociale problemen en het stimuleren van samenlevingsopbouw. De naoorlogse geschiedenis van de gebiedsgerichte aanpak is in kaart gebracht in de WRR-studie *Vertrouwen in de buurt* (2005), waarin drie "golven van belangstelling" worden besproken. Na iedere golf ebt de belangstelling weg om een of twee decennia later weer herontdekt te worden. De WRR (2005:29) schrijft:

"Er zijn in de naoorlogse periode enkele golven van belangstelling geweest voor buurt en wijk en een daarop gericht beleid (De Boer 2001). Direct na de Tweede Wereldoorlog was de wijkaanpak populair, om in de jaren zestig als schijnbaar irrelevant van het beleidstoneel te verdwijnen. In de jaren zeventig kwam ze weer op in het kader van de stadsvernieuwing en de (wijk)welzijnsplanning, om in de jaren tachtig weer in te zakken, toen de bestuurlijke aandacht zich verlegde naar grootstedelijke revitalisering. Sinds de jaren negentig ondergaat de wijkaanpak een derde golf van populariteit: eerst de sociale vernieuwing en later de stedelijke vernieuwing zijn daarbij de aanstichter geweest."

WRR-raadslid Pieter Winsemius die aan de basis stond van dit WRR-rapport zal later als minister van VROM (2006-2007) een vierde golf veroorzaken. Eind 2006 liet hij weten dat er in veertig Nederlandse stadswijken sprake is van een dusdanige cumulatie van fysieke en sociaaleconomische achterstanden en problemen

dat deze wijken dreigen af te glijden. Zijn gedeeltelijke opvolger minister Vogelaar voor Wonen, Wijken en Integratie (WWI) zal vervolgens veertig wijken - de zogenaamde 'Vogelaarwijken' - aanwijzen voor extra rijksinvesteringen in het kader van het project 'Van probleemwijken tot prachtwijken'.⁵ Maar ook dit beleid, waarbij het rijk in vier jaar tijd ruim een miljard euro in de veertig wijken investeerde, is geen lang leven beschoren. Sinds 2012 stelt de rijksoverheid geen extra geld beschikbaar aan de zogenaamde 'krachtwijken'. De wijkenaanpak is daarmee een lokale aangelegenheid geworden.⁶

De verschillende golven van belangstelling maken duidelijk dat er sprake is van een grote mate van beleidsvolatiliteit. Er is geen continuïteit als het gaat om landelijk beleid voor gebiedsgericht werken. Daarnaast maken beleidsevaluaties - en dat geldt vooral voor studies die na de vierde golf verschijnen - dat de effectiviteit van de extra investeringen beperkt is geweest. Zo schrijft het SCP in 2013 dat het krachtwijkenbeleid geen meetbaar resultaat heeft opgeleverd op het gebied van leefbaarheid, veiligheid en de sociaaleconomische positie van de bevolking.⁷

Zestien stedelijke vernieuwingsgebieden

Ondanks de afname van rijksmiddelen blijft er sluimerende aandacht bestaan voor de problematiek in kwetsbare gebieden, bijvoorbeeld op het terrein van leefbaarheid en veiligheid. Er bestaat nu een interbestuurlijk programma 'Leefbaarheid en Veiligheid' waarin 16 stedelijke vernieuwingsgebieden zijn aangewezen (zie tabel 1.1). De recente oproep van de burgermeesters richt zich vooral op deze 16 gebieden.

De naamgeving mag veranderd zijn maar het merendeel van de Vogelaarwijken is in deze gebieden terug te vinden.⁸ Het laat zien dat veel problemen nog steeds niet zijn opgelost in gebieden waarin in totaal bijna een miljoen mensen wonen.

⁵ Engbersen, G. (2009) *Fatale remedies. Over onbedoelde gevolgen van beleid en kennis*. Amsterdam: Amsterdam University Press

⁶ Uyterlinde, M., Fokkema, M. & Can, M. (2020) *Werken aan opgaven in de wijk. Gebiedsgerichte organisatiemodellen in vier gemeenten*. Den Haag: Platform31

⁷ Permentier, M., Kullberg, J. & van Noije, L. (2013) *Werk aan de wijk. Een quasi-experimentele evaluatie van het krachtwijkenbeleid*. Den Haag: SCP.

⁸ Nieuw op deze lijst zijn Lelystad-Oost, Nieuwegein Centrale As, Tilburg Noord West en Breda-Noord.

Tabel 1.1: De 16 Stedelijke vernieuwingsgebieden van het 'Interbestuurlijk Programma Leefbaarheid en Veiligheid'

De 16 gebieden	Totale aantal inwoners in het gebied (afgerond op 500)
1 Amsterdam Zuidoost	90.000
2 Amsterdam Nieuw-West	160.000
3 Lelystad Oost	31.000
4 Zaandam Oost	45.500
5 Schiedam Nieuwland - Oost	26.000
6 Rotterdam-Zuid	205.000
7 Den Haag Zuid-West	69.000
8 Utrecht Overvecht	34.000
9 Nieuwegein Centrale-As	22.500
10 Groningen-Noord	60.000
11 Eindhoven Woensel Zuid	39.000
12 Arnhem-Oost	41.000
13 Tilburg Noord West	46.000
14 Breda-Noord	37.500
15 Leeuwarden Centrum-Oost	27.000
16 Heerlen-Noord	56.000
Totaal	989.500

In dit interbestuurlijke programma wordt overigens, net als door de VNG-commissie 'Sociale impact COVID-19', verwezen naar het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid (NPRZ) als goed voorbeeld van gebiedsgericht werken. Het NPRZ is het enige gebiedsgerichte programma dat dankzij rijksfinanciering wel is blijven voortbestaan. Het NPRZ is een programma op het gebied van sociaal beleid gekenmerkt door een integrale aanpak. Middels grote investeringen in wonen, werk en onderwijs over een periode van 20 jaar tracht het NPRZ de sociaaleconomische situatie van Rotterdam Zuid te verbeteren.⁹ Dit programma maakt duidelijk dat structureel beleid over een lange periode nodig is om veranderingen te bewerkstelligen.¹⁰ Aan een dergelijk structureel beleid heeft in de voorbije perioden vaak ontbroken als het gaat om beleidsgericht werken. Het is een belangrijke factor die de geringe effectiviteit van het beleid verklaard.

Het lijkt erop dat we aan de vooravond staan van een vijfde golf van belangstelling voor buurt en wijk. De maatschappelijke impact van de coronapandemie heeft daarbij als katalysator gewerkt voor deze hernieuwde aandacht.

Onderzoeksmethode

De analyse in deze rapportage is uitgevoerd met de data die in maart door het onderzoeksbureau Kieskompas is verzameld voor het rapport 'De ongeduldige samenleving'. Dit onderzoek is gericht op een landelijke steekproef en de drie grote steden. Voor de dataverzameling heeft Kieskompas gebruik gemaakt van diverse panels. Daarnaast heeft elke van de drie gemeenten eigen aanvullende acties uitgevoerd om extra (ondervertegenwoordigde) inwoners bij het onderzoek te betrekken. De dataverzameling heeft geresulteerd in een gewogen landelijke steekproef van 24.227 respondenten, waar de drie steden bij zijn inbegrepen. Om de resultaten generaliseerbaar te maken voor stemgerechtigde inwoners van Rotterdam, Den Haag, Amsterdam en Nederland, heeft Kieskompas een weging op de resultaten van het onderzoek uitgevoerd. De resultaten zijn gewogen naar geslacht, leeftijd, opleiding, Nielsen-regio, migratieachtergrond en stemgedrag om de data ten aanzien van deze variabelen (binnen de gebruikte categorieën) representatief te maken. Deze weging heeft ook invloed op de representativiteit op andere

⁹ Nationaal Programma Rotterdam Zuid (2019). Uitvoeringsplan 2019-2022. Rotterdam: Programmabureau NPRZ

¹⁰ Custers, G. (2021) *De herverdeelde stad. Verandering in de bevolkingssamenstelling van Rotterdam zuid*. Rotterdam. Erasmus Universiteit/Kenniswerkplaats Leefbare Wijken; Permentier, M. (2019). *Stijging op Zuid: Een studie naar economische en ruimtelijke mobiliteit onder bewoners in Rotterdam Zuid 2012-2016*. Rotterdam: Onderzoek, Business en Intelligence.

variabelen waarop niet gewogen is, maar corrigeert niet volledig. Een perfecte afspiegeling van de samenleving is in de praktijk niet te realiseren, maar de uitkomsten van de analyse geven een goed beeld van de maatschappelijke impact van COVID-19 op de inwoners van Rotterdam, Den Haag, Amsterdam, en Nederland als geheel.¹¹

Voor de analyses in deze rapportage zijn respondenten aan de hand van de door hen ingevulde gegevens over hun gemeente, woonbuurt en postcode ingedeeld in drie groepen. Als eerste de inwoners van de Leefbaarheids&Veiligheidsgebieden (verder L&V-gebieden), ten tweede de inwoners die wel in een gemeente wonen met een L&V-gebied maar zelf niet in een L&V-gebied wonen en een derde groep met inwoners van een gemeente waar geen L&V-gebieden zijn.¹² In tabel 1.2 is een

overzicht opgenomen van de respons per gemeente

In de figuren en tabellen van deze rapportage splitsten we de uitkomsten voor Nederland in drie groepen: de L&V-gebieden en de overige gebieden in de betrokken steden en met gemeenten waarin geen gebieden zijn aangewezen.

De L&V-gebieden in Amsterdam en Rotterdam zijn qua inwoneraantal en wat betreft het aantal respondenten veruit het meest omvangrijk. In de figuren en tabellen voor Amsterdam en Rotterdam worden de L&V-gebieden in de stad vergeleken met de andere wijken in de stad. In de overige gemeenten is het aantal respondenten te laag om binnen de gemeente uit te splitsen naar L&V-gebied.

Tabel 1.2: Respons naar gemeente en gebied.

De 16 gebieden	L&V-gebied	Geen L&V-gebied
1 Amsterdam Zuidoost	413	4.254
2 Amsterdam Nieuw-West	624	
3 Lelystad Oost	25	41
4 Zaandam Oost	40	97
5 Schiedam Nieuwland - Oost	24	61
6 Rotterdam-Zuid	264	1.119
7 Den Haag Zuid-West	64	1.631
8 Utrecht Overvecht	34	544
9 Nieuwegein Centrale-As	15	41
10 Groningen-Noord	69	255
11 Eindhoven Woensel Zuid	26	173
12 Arnhem-Oost	40	132
13 Tilburg Noord West	13	156
14 Breda-Noord	36	117
15 Leeuwarden Centrum-Oost	32	64
16 Heerlen-Noord	29	35
Totaal L&V-gemeenten	1.748	8.720
Overige gemeenten	.	13.479

¹¹ Zie appendix 1 van het rapport "De ongeduldige samenleving") voor een uitgebreide verantwoording van de dataverzameling.

¹² Voor een deel van de inwoners in een L&V-gemeente is de postcode niet bekend, deze respondenten zijn niet in de analyse opgenomen. In totaal gaat het om 271 respondenten.

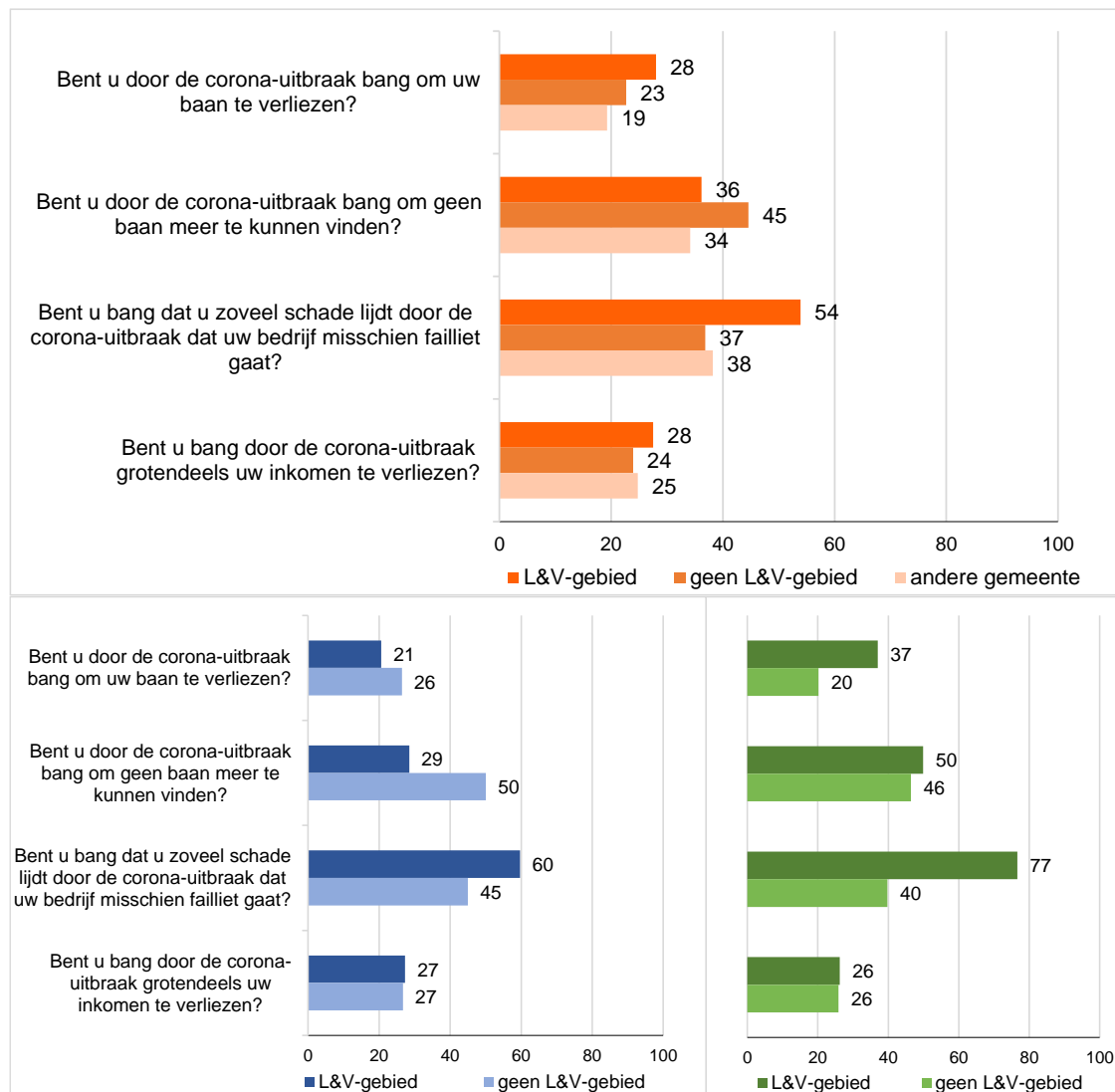
2. Resultaten

De rapportage 'De ongeduldige samenleving' beschrijft hoe de coronacrisis door burgers werd en wordt ervaren. Daarbij is ingegaan op de sociaaleconomische gevolgen van het virus; het zorggebruik, mentaal welbevinden en risicomijdend gedrag van mensen, de onderlinge solidariteit en buurtrelaties; en ten slotte de gevolgen voor het vertrouwen van mensen, zowel in de overheid en andere instanties als in medemensen. 2.1 Sociaaleconomische gevolgen

Als eerste kijken we in figuur 2.1 naar de economische onzekerheid als gevolg van de

pandemie. Welk deel van de bevolking is bang voor baan en inkomensverlies? Bewoners van L&V-gebieden zijn meer kwetsbaar dan bewoners in andere gebieden. Op drie van de vier stellingen is in de L&V-gebieden een groter deel van de respondenten bang, een groter deel vreest voor het verlies van de baan, vreest een faillissement en is bang voor verlies van inkomen. In Rotterdam is in de L&V-gebieden een groter deel van de respondenten bang om hun baan te verliezen, in Amsterdam is het verschil in economische onzekerheid tussen de L&V-gebieden en de andere delen van de stad meer verdeeld.¹³

Figuur 2.1 Percentage mensen dat (heel) bang is om baan/bedrijf of inkomen te verliezen, landelijk (oranje) Amsterdam (blauw) en Rotterdam (groen)

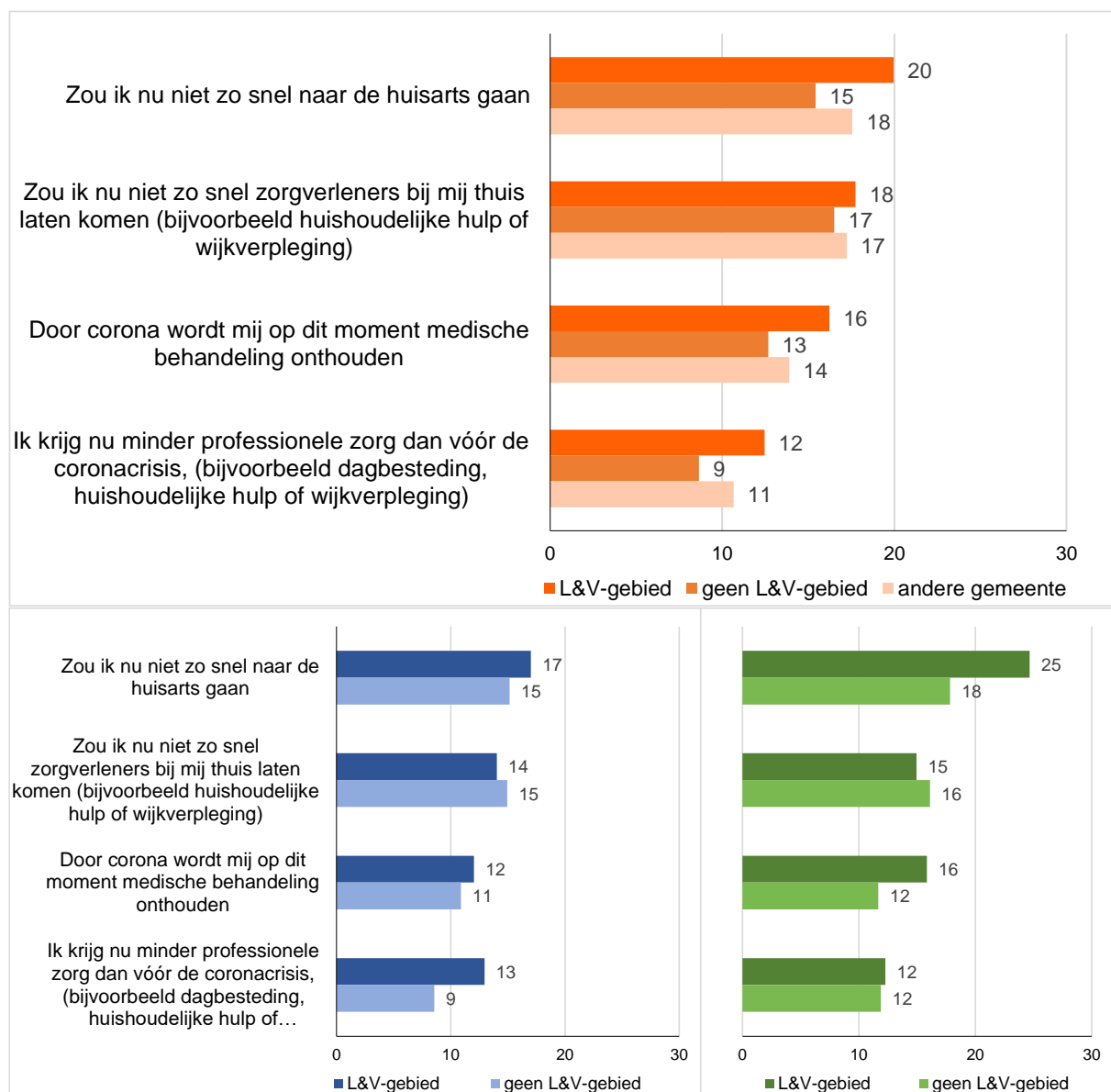
¹³ Het verschil tussen Rotterdam en Amsterdam hangt ook samen met het deel van de respondenten dat hun baan al verloren heeft. Zie tabel B1.1 in de bijlage. In de L&V-gebieden in Amsterdam is dit met 11 procent erg hoog terwijl van de respondenten in de L&V-gebieden in Rotterdam 0 procent hun baan al zijn kwijtgeraakt.

2.2 Zorgmijding, zorggebruik en vaccinatiebereidheid

In figuur 2.2 wordt een beeld gegeven van het zorggebruik. Daarbij gaat het om vragen als Mijden bewoners uit angst voor besmetting een bezoek aan de huisarts? Ontvangen ze thuis liever geen zorgverleners en is de zorg minder door de pandemie? In de L&V-gebieden mijdt een groter deel van de respondenten de huisarts dan in andere delen van de stad. Als het gaat om het

thuis ontvangen van zorgverleners is er geen verschil tussen de L&V-gebieden en andere gebieden. Wel vindt in de L&V-gebieden een groter deel van de respondenten dat ze door de pandemie zorg mislopen. In Rotterdam zien we eenzelfde beeld als landelijk. Ook als het om zorgmijding en zorggebruik gaat, zien we in Amsterdam vrijwel geen verschil tussen inwoners van de L&V-gebieden en inwoners van de andere delen van de stad.

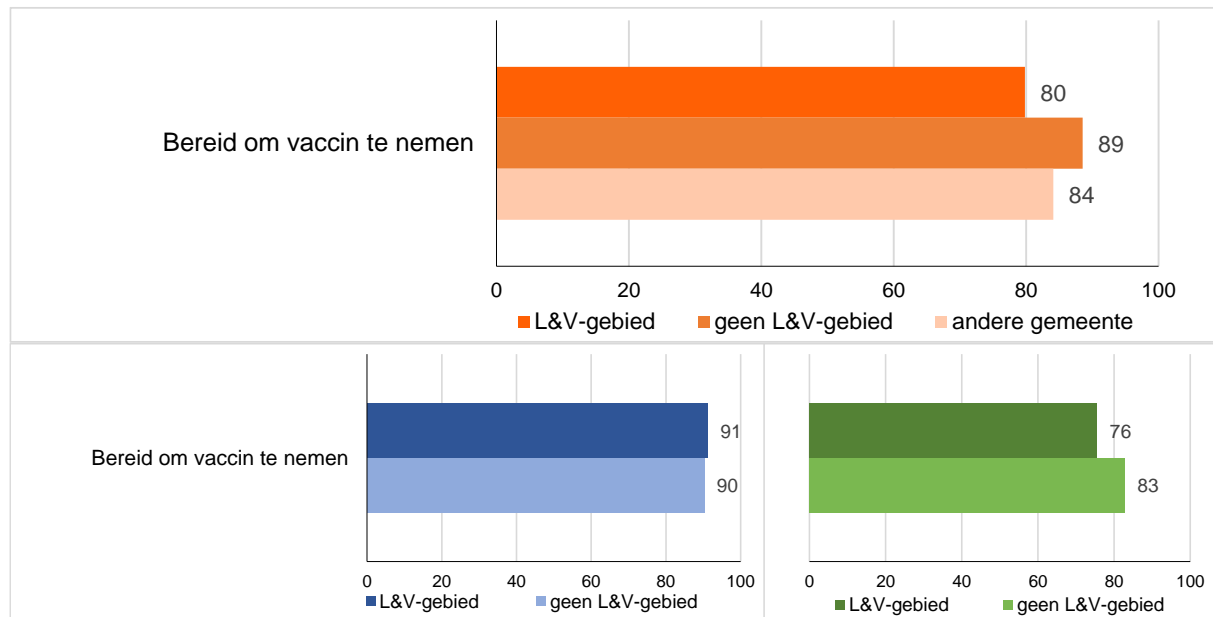
Figuur 2.2 Zorgmijding en zorggebruik percentage (helemaal) mee eens, landelijk (oranje) Amsterdam (blauw) en Rotterdam (groen)

De bereidheid om zich te laten vaccineren is in alle gebieden hoog (zie figuur 2.3), maar in de L&V-gebieden ligt het percentage lager dan in andere delen van de steden en ook lager dan gemiddeld in de andere gemeenten. In Amsterdam is de vaccinatiebereidheid hoger dan

gemiddeld en is er geen verschil tussen de L&V-gebieden en niet- L&V-gebieden in de stad. In Rotterdam ligt de vaccinatiebereidheid lager dan gemiddeld, in de L&V-gebieden in Rotterdam is het deel dat bereid is om gevaccineerd te worden kleiner dan in de rest van de stad.

Figuur 2.3 Percentage dat bereid is zich te laten vaccineren, landelijk (oranje) Amsterdam (blauw) en Rotterdam (groen)

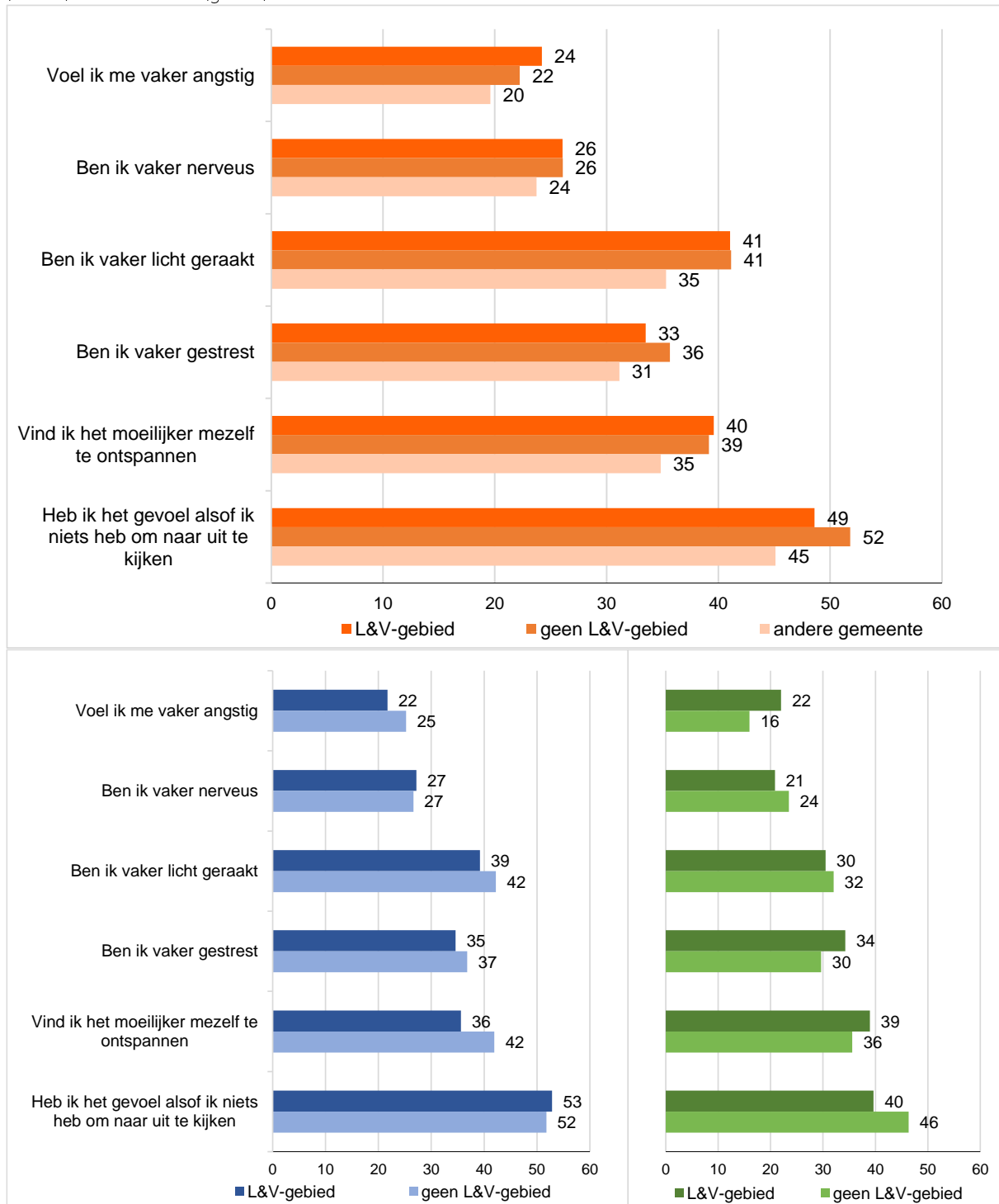

2.3 Mentaal welbevinden

We vroegen de respondenten ook naar de mentale gevolgen van het virus. Het gaat dan om gevoelens van angst, stress en uitzichtloosheid. Deze gevoelens zijn in ruime mate bij respondenten aanwezig. Een aanzienlijk deel ervaart stress en is lichtgeraaktheid, het is

moelijker om ontspanning te vinden en bijna de helft van de respondenten zegt nu dat ze het gevoel hebben dat ze niets hebben om naar uit te kijken. Er is hierin weinig verschil tussen bewoners in de L&V-gebieden en bewoners in andere delen van de steden. Ook in Amsterdam en Rotterdam zijn er geen opvallende verschillen in het mentaal welbevinden tussen de gebieden.

Figuur 2.4 Mentaal welbevinden sinds de uitbraak van COVID-19, % (helemaal) eens, landelijk (oranje) Amsterdam (blauw) en Rotterdam (groen)

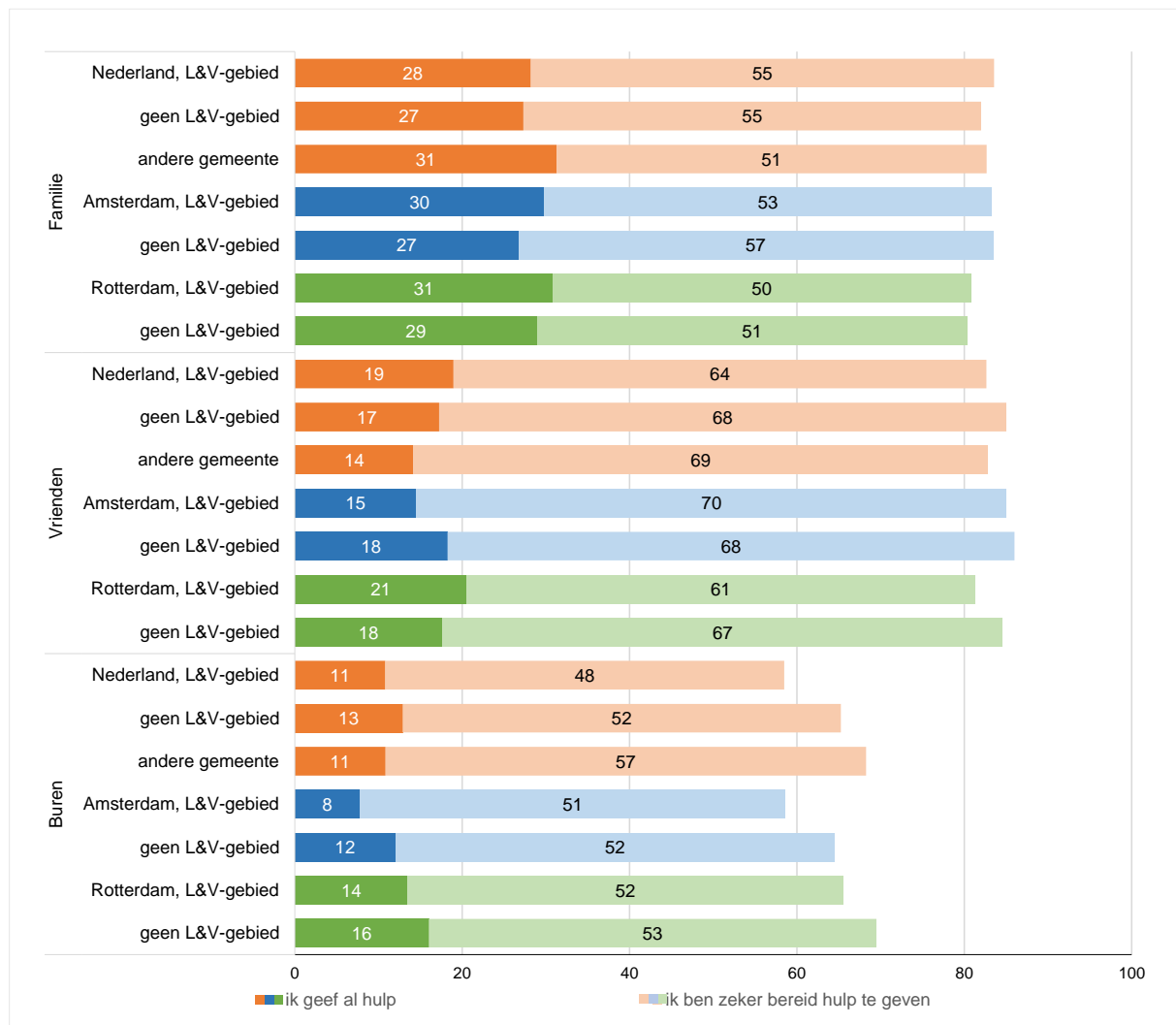

2.4 Onderlinge solidariteit

Het is een bekend verschijnsel dat gevoelens van onderlinge verbondenheid en solidariteit tussen mensen toenemen in tijden van rampen en crises. Bij rampspoed helpen mensen elkaar. Figuur 2.5 laat zien welk aandeel van de respondenten al hulp aan familie, vrienden en buren geeft (het donkergekleurde deel van de balken) dan wel zeker bereid is om dat te doen (het lichtgekleurde deel van de balken).

Respondenten geven vaker hulp aan familie dan aan vrienden en buren. De verschillen tussen de L&V-gebieden en de andere delen van de stad zijn klein. In Amsterdam geeft een kleiner deel van de respondenten in de L&V-gebieden hulp aan de buren dan elders in de stad.

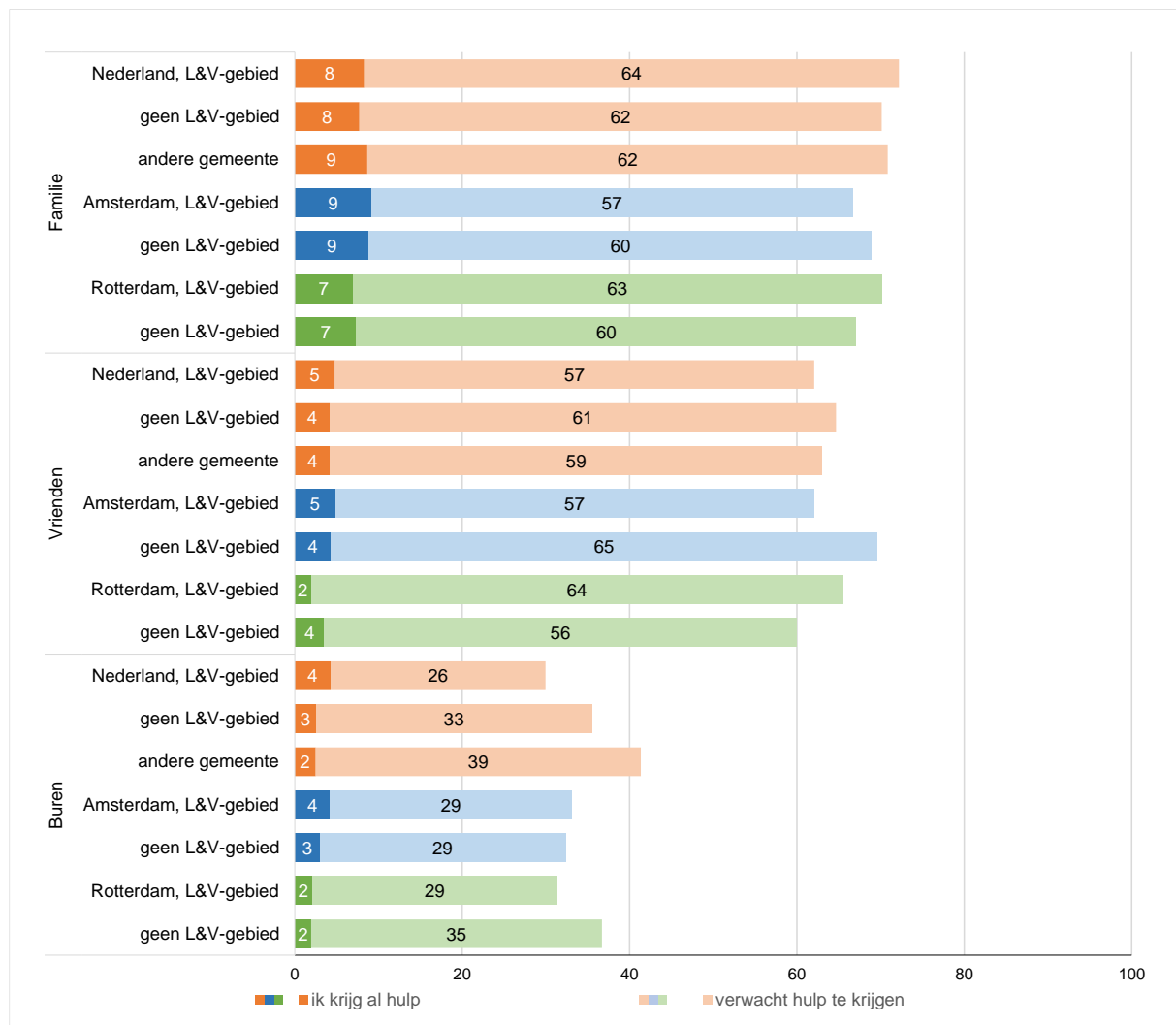
Figuur 2.5 Hulp geven of bereid zijn te geven aan, percentages 'doe ik al' en 'zeker toe bereid'

Tegenover het geven van hulp in figuur 2.5 staat in figuur 2.6 welk deel van de respondenten nu al hulp ontvangt (donkergekleurde deel van de balken) dan wel zeker verwacht te ontvangen (lichtgekleurde deel). Respondenten zijn niet alleen vaak bereidwillig om anderen te helpen, maar een meerderheid van hen krijgt of verwacht ook steun van derden, met name van familie en vrienden.

Vergelijken we figuur 2.5 met 2.6 dan zien we een groot verschil. Er zijn aanzienlijk méér respondenten die al hulp geven dan er respondenten zijn die hulp krijgen. De mate waarin mensen hulp krijgen en of verwachten van familie, vrienden of burens verschilt niet tussen de gebieden.

Figuur 2.6 Hulp krijgen of verwachten van, percentages 'krijg ik al' en 'zeker verwacht'

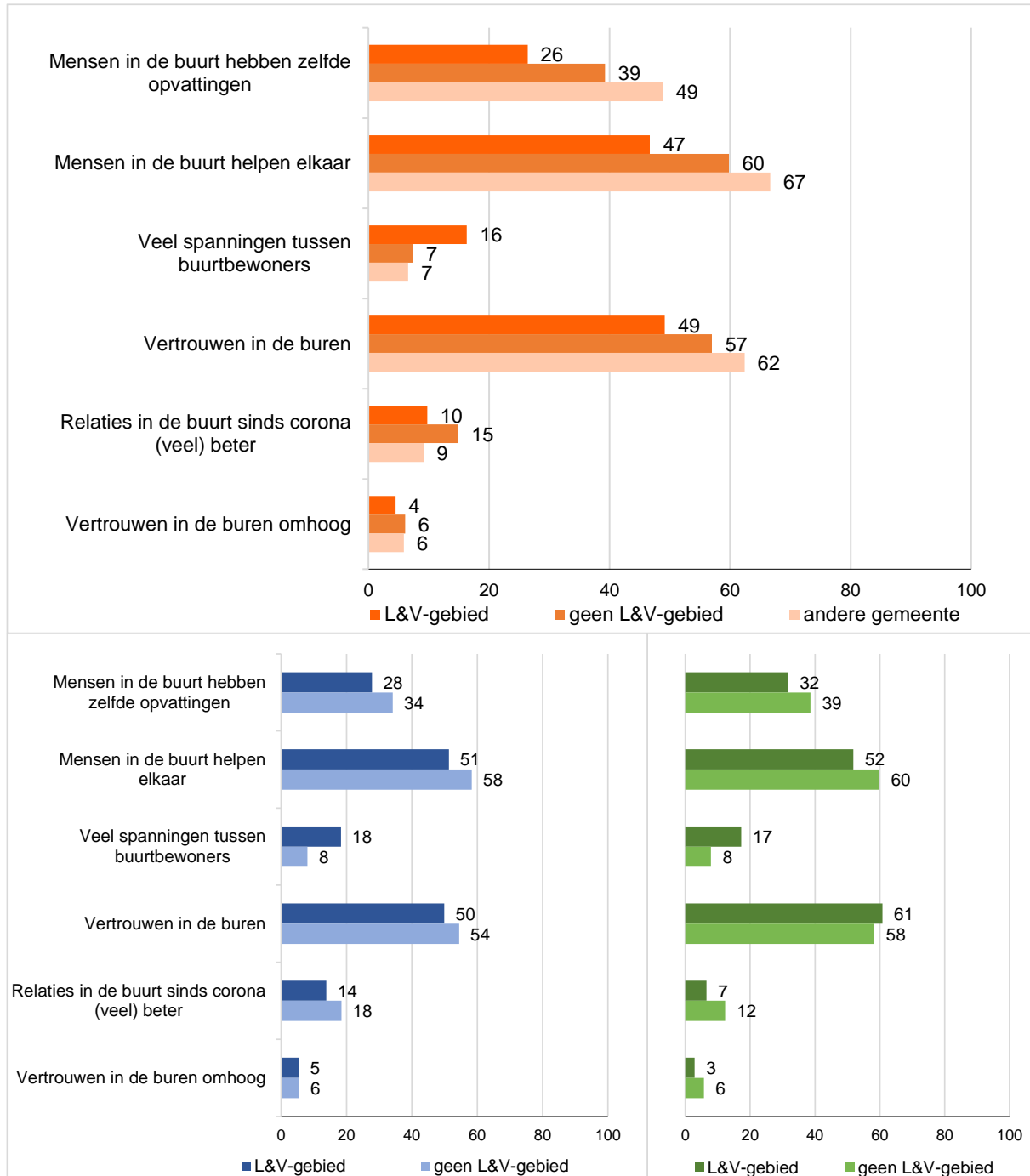

2.5 Opvattingen over en overlast en veiligheid in de buurt

Een ander aspect van de sociale gevolgen van de coronacrisis betreft de sociale relaties in de buurt. Hier is een duidelijk verschil tussen de L&V-gebieden en de overige delen van de stad.

De sociale relaties in de L&V-gebieden zijn minder sterk dan elders. Op elk van de vragen antwoorden in de L&V-gebieden minder mensen positief. Ook in de L&V-gebieden in Amsterdam en Rotterdam is dit het geval.

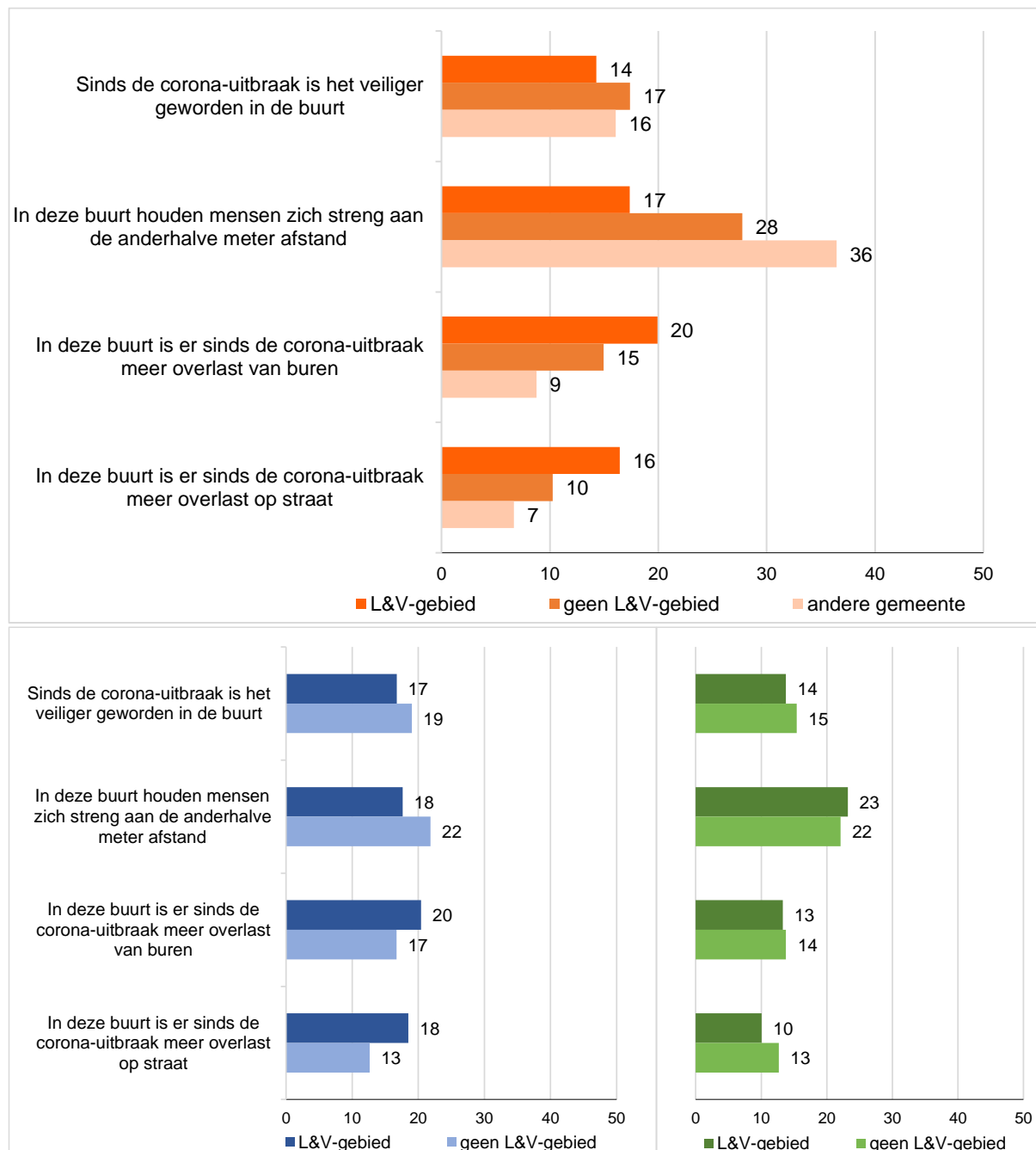
Figuur 2.7 Percentage respondenten (helemaal) eens met de uitspraken over de buurt, landelijk (oranje) Amsterdam (blauw) en Rotterdam (groen)

Naast de sociale omgang hebben we ook vragen gesteld over het veiligheidsgevoel van de bewoners en de overlast die zij ervaren. Ook hier antwoorden op elk van de stellingen in de L&V-gebieden minder mensen positief. In de L&V-gebieden vinden minder mensen dat het veiliger is geworden sinds de uitbraak van de pandemie,

houden minder mensen zich aan de 1,5-meterregel, is er meer overlast van burens en op straat. In Amsterdam is een vergelijkbaar beeld te zien. In Rotterdam is er wat betreft overlast en veiligheid geen verschil tussen de L&V-gebieden en de rest van de stad.

Figuur 2.8 Gevoel over overlast en veiligheid in de buurt, percentage (helemaal) eens, landelijk (oranje) Amsterdam (blauw) en Rotterdam (groen)

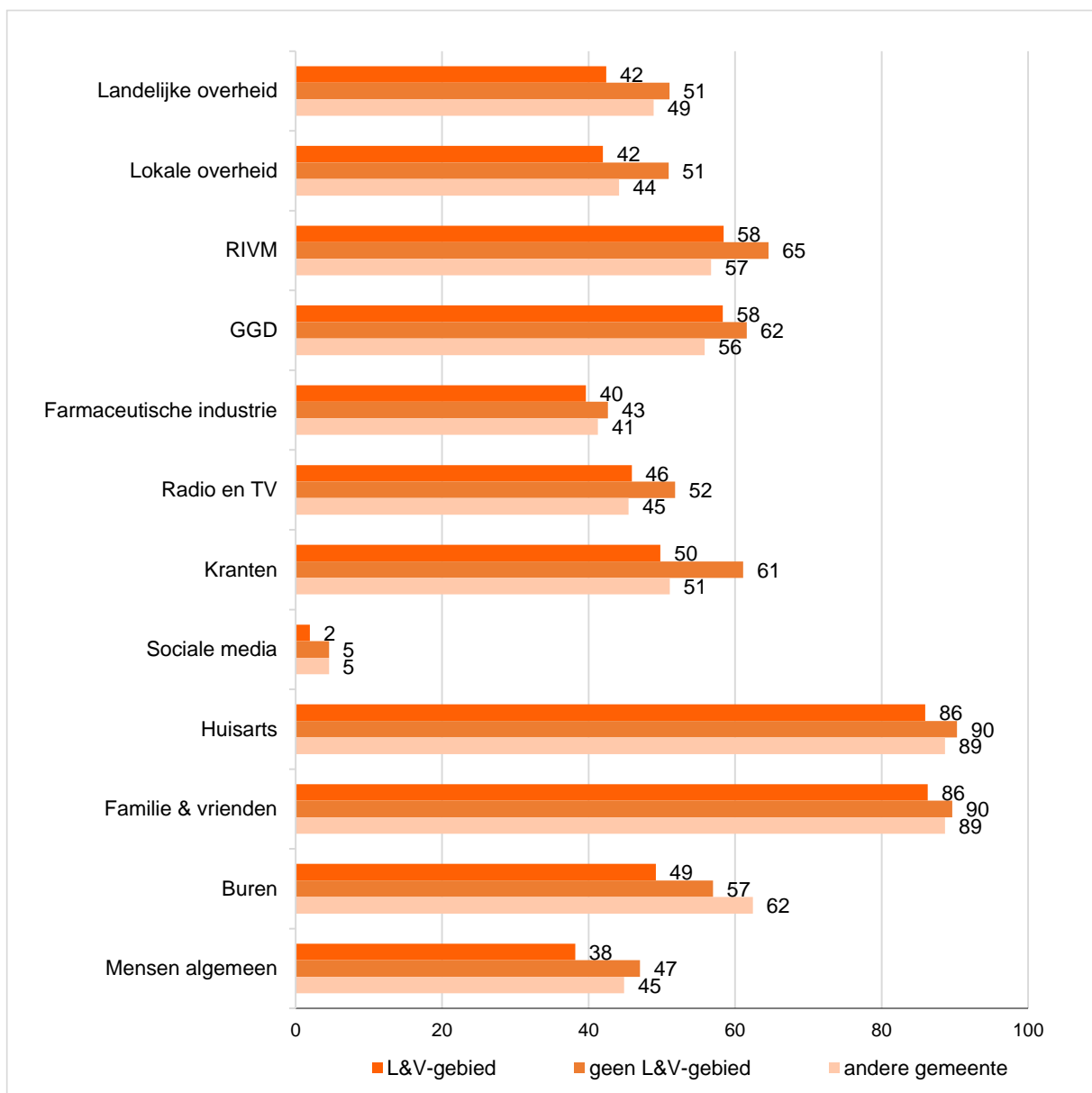

2.6 Institutioneel en algemeen vertrouwen

Een belangrijke kwestie is of mensen in crisissituaties zoals de huidige pandemie vertrouwen hebben in degenen die leiding proberen te geven: zowel de landelijke en lokale overheid als gezondheidsinstanties zoals het RIVM en de GGD's. Juist ten tijde van corona is dit vertrouwen van mensen in de overheid en instanties, ook wel 'institutioneel vertrouwen' genoemd, cruciaal. Overheden leggen immers

ingrijpende maatregelen op om het virus terug te dringen. Het succes of falen van dit beleid is mede bepaald door de mate waarin mensen bereid zijn de regels te volgen. Dit laatste hangt op haar beurt weer sterk samen met de mate waarin mensen vertrouwen hebben in de overheid en belangrijke gezondheidsinstanties zoals RIVM en GGD. Daarnaast hangt institutioneel vertrouwen ook sterk samen met de vaccinatiebereid van Nederlanders.

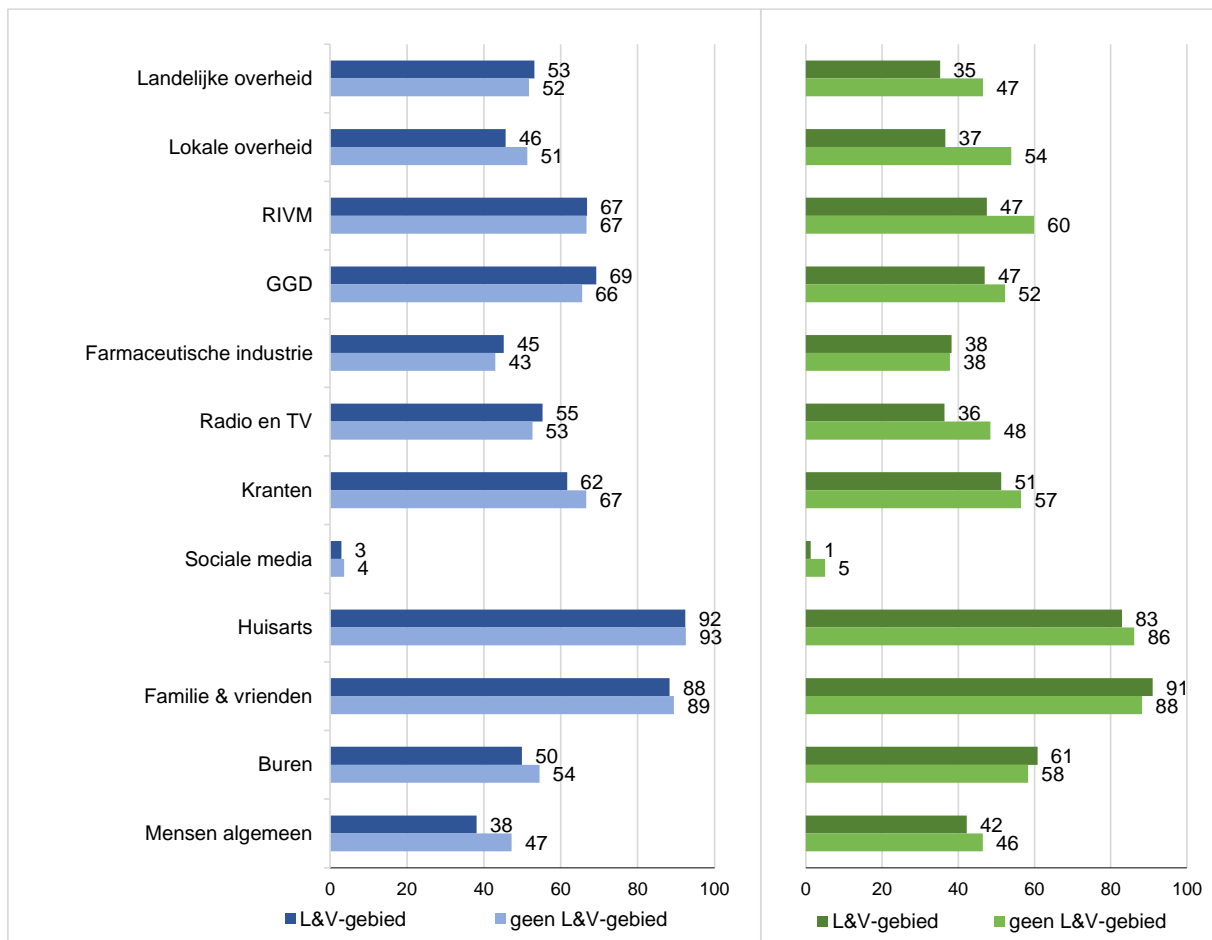
Figuur 2.9 Percentage mensen dat (veel) vertrouwen heeft in instanties en mensen, landelijk

Naast institutioneel vertrouwen is ook het vertrouwen van mensen in elkaar en in mensen in het algemeen oftewel 'algemeen vertrouwen' in de figuur opgenomen. Het institutionele vertrouwen is zowel landelijk als in Rotterdam in de L&V-gebieden lager dan in de andere gebieden. In Amsterdam is er geen verschil in institutioneel vertrouwen tussen L&V-gebieden en de andere delen van de stad.

Het algemeen vertrouwen is in de L&V-gebieden wat lager dan in de andere wijken van de stad. In Amsterdam is het vertrouwen in de L&V-gebieden ook lager, in Rotterdam is dit verschil niet significant. Het vertrouwen in vrienden en familie is in alle delen van beide steden vergelijkbaar.

Figuur 2.9a Percentage mensen dat (veel) vertrouwen heeft in instanties en mensen, Amsterdam (blauw) en Rotterdam (groen)

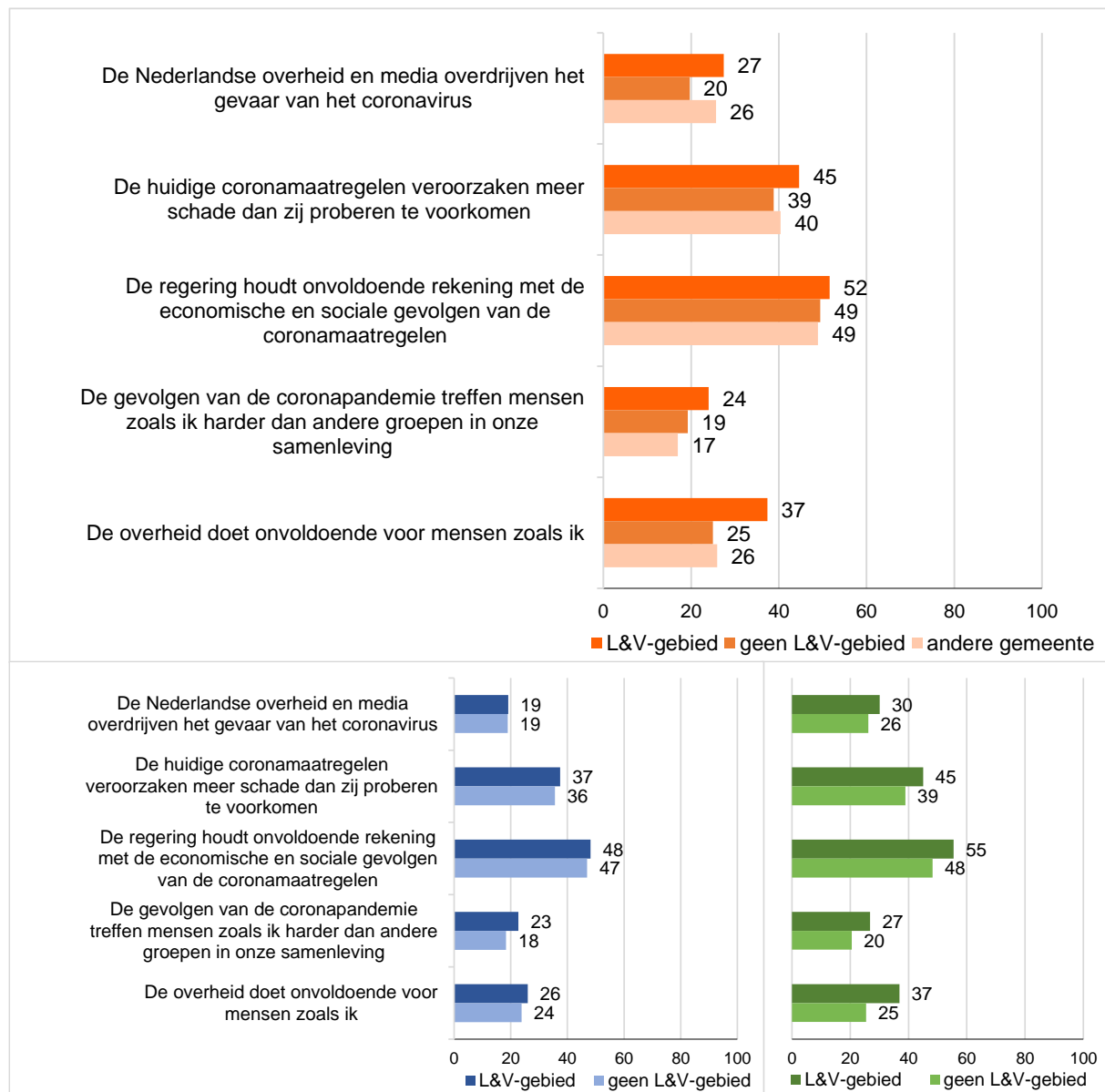

2.7 Onvrede met het coronabeleid

Aan de respondenten is ook gevraagd naar hun waardering van het door de overheid gevoerde coronabeleid. Zo is gevraagd of ze menen dat de Nederlandse overheid en de media het gevaar van COVID-19 overdrijven en of de regering te weinig rekening houdt met de economische en sociale gevolgen van de pandemie. In de L&V-gebieden zijn de respondenten bij alle stellingen negatiever over het coronabeleid dan in de andere gebieden

in de steden. Vooral de stelling: De overheid doet onvoldoende voor mensen zoals ik wordt in de L&V-gebieden vaker onderschreven. Ook in Rotterdam zien we dit beeld terug en zijn respondenten in de L&V-gebieden vaker ontevreden over het coronabeleid. In Amsterdam is er wederom vrijwel geen verschil tussen het oordeel van bewoners van een L&V-gebied en bewoners in andere delen van de stad.

Figuur 2.10 Onvrede met het overheidsbeleid, landelijk (percentage eens of helemaal eens) landelijk (oranje) Amsterdam (blauw) en Rotterdam (groen)

3. Conclusie

In deze analyse is bekeken of er verschillen in bestaan tussen bewoners van meer of minder kwetsbare wijken van Nederlandse steden met betrekking tot de maatschappelijke impact van de huidige coronacrisis. Ingegaan is op de volgende aspecten: economische onzekerheid, zorggebruik en vaccinatiebereidheid, mentaal welbevinden, onderlinge solidariteit, spanningen in de buurt, institutioneel en algemeen vertrouwen en onvrede met coronabeleid.

Uit de analyse blijkt dat bewoners in de L&V-gebieden op veel terreinen zwaarder getroffen worden door de COVID-19 pandemie dan bewoners in andere delen van de stad. In de L&V-gebieden zien we de volgende patronen:

- Mensen zijn meer onzeker over baan en inkomen.
- Mensen mijden daar vaker de huisarts en zijn minder bereid om zich te laten vaccineren tegen COVID-19.
- Mensen ervaren meer overlast en onveiligheid in hun buurt.
- Het institutioneel vertrouwen in instanties en het algemeen vertrouwen in mensen is lager.
- Meer mensen zijn in de L&V-gebieden ontevreden met het gevoerde corona beleid.

Op twee van de onderzochte onderwerpen is er geen verschil tussen de uitkomsten in L&V-gebieden en in de andere delen van de stad. De mentale gevolgen van het virus, die zich uiten in angst, stress en uitzichtloosheid zijn in de L&V-

gebieden vergelijkbaar met de rest van de stad. Ook wat betreft de onderlinge solidariteit is er geen verschil tussen de gebieden. Mensen helpen elkaar als het gaat om familie, vrienden en burens, in op een vergelijkbare manier. Wel zagen we in Amsterdam diverse malen een afwijkend patroon, namelijk een gering of zelfs afwezig verschil tussen de uitkomsten in LV-gebieden en de overige delen van de stad. We zagen dit toen we keken naar de ervaren sociaaleconomische gevolgen van de pandemie, zorgmijding, zorggebruik en vaccinatiebereidheid, mentaal welbevinden, institutioneel vertrouwen en onvrede met het overheidsbeleid. Nadere analyses moeten duidelijk maken wat de achtergronden zijn van dit afwijkende patroon in Amsterdam.

Wij veronderstellen dat de gevolgen van de coronapandemie kwetsbare gebieden extra hard raken omdat er meer personen wonen met een lagere opleiding, een lager inkomen en een niet-westerse migratieachtergrond. Er zouden verdiepende analyses moeten plaatsvinden om beter zicht te krijgen of en zo ja in welke mate de verschillen in de samenstelling van de bevolking tussen L&V-gebieden en niet L&V-gebieden verklarend zijn voor de gevonden verschillen tussen deze gebieden. Een dergelijk gegeven zou zowel een meer groepsgebonden beleid, als een meer gebiedsgericht beleid rechtvaardigen. Maar wil een dergelijk beleid effectief zijn dan moet afscheid worden genomen van de grote mate van beleidsvolatiliteit met betrekking tot gebiedsgericht werken.

BIJLAGE

Tabel b1.1 Percentage van de respondenten dat al financieel verlies heeft door de corona-uitbraak

	L&V-gebied	geen L&V-gebied
Percentage dat al inkomen verloren heeft		
Nederland	7	7
Amsterdam	12	9
Rotterdam	9	7
Percentage waarvan het bedrijf al failliet is		
Nederland	0	3
Amsterdam	1	1
Rotterdam	0	10
Percentage dat baan al heeft verloren		
Nederland	7	2
Amsterdam	11	2
Rotterdam	0	5

